WILEY

The Scandinavian
Journal of Economics

Några ord om Norrlands skogar

Author(s): Seth M. Kempe

Source: *Ekonomisk Tidskrift*, Årg. 8 (1906), pp. 1-10

Published by: Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/3437136>

Accessed: 01-05-2016 03:52 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at

<http://about.jstor.org/terms>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Wiley, *The Scandinavian Journal of Economics* are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Ekonomisk Tidskrift*

Några ord om Norrlands skogar.

Af Seth M. Kempe.

Under de senast förflutna decennierna hafva Norrlands naturliga tillgångar allt mer tagit det öfriga Sveriges uppmärksamhet i anspråk, och det torde numera för den tänkande delen af Sveriges befolkning vara klart, att tyngdpunkten af landets industriella lif förr eller senare skall öfverflyttas till Norrland, hvilket med sina skogar, grufvor och vattenfall bär på de rikaste möjligheter för en ekonomisk utveckling.

Så mycket viktigare blir det under dylika förhållanden att tillse, att denna ekonomiska utveckling går i en sund riktning och att Norrlands naturliga tillgångar utnyttjas på ett förståndigt sätt, som innebär garantier för framtiden.

Bland dessa tillgångar nämndes först dess skogar, och det är med dessa jag i det följande skall sysselsätta mig.

Åter och åter hafva röster höjts, hvilka varnat för en öfverdrifven afverkning af vårt lands skogar och förutspått, att landets skogstillgångar snart skulle vara uttömda samt att därmed landets ekonomiska välfärd, som ju hufvudsakligen hvilar på dess trävaruutförsel, skulle stå på spel.

Vid Skogsvårdsföreningens sammanträde i Stockholm sistlidne vår höll öfverjägmästaren U. Wallmo ett inledande föredrag, hvari han behandlade denna fråga. Han kom därvid till det mycket nedslående resultatet, att ur de svenska skogarne toges hvarje år 35,000,000 kubm., medan tillväxten skulle utgöra blott 21,000,000 kubm.

Utan tvifvel föreligger här ett underskattande af särskildt en del norrländska skogars afkastning, och kan detta lättast uppvisas med afseende å de stora lappmarksskogarne.

Herr Wallmo har beräknat dessas afkastning till 0,5^o kubm. pr hektar impedimentfri skogsmark. Vid undersökningar, som i detta hänseende verkställts af några större skogsägare och hvilka undersökningar omfattat ett afsevärdt antal skogar inom Åsele, Fredrika och Lycksele, har det resultat vunnits, att tillväxten visat sig vara åtminstone 0,75 kubm. pr hektar och år, men skulle denna afkastning vara ännu högre, om ej virkeskapitalet vore öfvermoget och till stor del oväxtligt.

Inom trakter af Västerbottens kustland hafva äfven tillväxtberäkningar verkställts, hvarvid det visat sig, att tillväxten utgjort 1,2 kubm. pr år och hektar, hvilket ju med 0,7 kubm. pr hektar öfverskjuter den af hr Wallmo beräknade tillväxten.

Att någon öfverafverkning icke kunnat äga rum vare sig i Västerbottens kustland eller lappmark, därför borga de lagar, som gälla för skogarne i dessa delar af vårt land. Tvärtom har afverkningen åtminstone i lappmarken varit för liten i betraktande af skogens beskaffenhet. Hvad som här sagts om afverkning i Västerbotten, gäller äfven i stort sedt om Norrbotten.

Däremot torde det icke kunna bestridas, att i andra delar af vårt land öfverafverkning äger rum. Dessa beklagliga förhållanden framträda skarpast i södra och mellersta Sverige, i den del af det norrländska kustlandet, som ligger söder om Västerbotten, samt slutligen i delar af Jämtland. Rättvisan kräfver att omnämna, att de skogar, som i dessa trakter varit utsatta för sköfling, endast undantagsvis tillhört sågverksägare.

Af det sagda framgår, att öfverafverkningen inom landet är ett lokalt och ej ett för hela landet allmänt ondt. Denna lokala öfverafverkning är emellertid sorglig nog och blir en så mycket sorgligare företeelse, när den ställes vid sidan af det faktum, att stora delar af vårt lands skogar, där sköfling ej äger rum, lida af att utvuxen och skadad skog — både större och smärre — ej i tillräcklig utsträckning tillvaratages.

Detta förhållande råder i främsta rummet inom lappmarkerna och beträffande smärre, oväxtlig skog äfven i Norr- och Västerbottens kustland. Att föryngringen häraf måste blifva hämmad,

ligger i öppen dag. En bättring i dessa förhållanden kan dock ej tänkas utan att först af allt ett betydligt ökad antal skogstjänstemän anställas för utsyning af dylikt virke, ty de befintliga revirförvaltarne och deras assistenter hafva redan nu sin tid strängt upptagen, och man kan icke rimligtvis af dem begära mera än hvad de uträtta.

I själfva verket är det nu så, att huggningen försiggår i minsta utsträckning, där det borde huggas mest, d. v. s. i lappmarkernas gamla utväxta, på föryngring vanlottade skogar, medan åter yxan går ifrigast på växande eller på ej ekonomiskt mogna skogar, där föryngringen är jämförelsevis tillfredsställande och tillväxten normal.

Utan tvifvel skulle det vara en uppgift af högsta betydelse för en kraftig jordbruksminister att söka åvägabringa ett jämnviktsläge, hvarigenom de unga växtliga skogarne på ett mera effektivt sätt än genom de senast antagna återväxtlagarna skyddades mot sköfving och de för litet exploiterade skogarnes förråd af moget och skadadt virke bättre tillvaratoges.

Om äfven öfver hufvud taget farhågorna för att de svenska skogarne anlitas i högre grad än deras tillväxtförmåga medgifver äro obefogade eller åtminstone öfverdrifna, kan det ju dock icke förnekas, att frågan härom är värd den allvarligaste pröfning och att allt, som kan göras för att betrygga och om möjligt öka den export af skogsprodukter, vi nu bedrifva, är värdt uppmärksamhet och det största intresse.

Härvid har bland annat påpekats, att förbrukningen af trä inom landet borde minskas. Densamma är beräknad till c:a 16,000,000 kubm. Uppenbart är, att denna siffra med sparsamhet nu kan hållas nere, men med ökad folkmängd och därmed ökad behof får man antaga, att någon minskning för framtiden icke kan påräknas.

Ett annat förslag af större betydelse är att tillvarataga en del affall, som nu förfäres i skogarne utan nytta. Enligt Kungl. Skogskommitténs af 1896 beräkning skulle i närvarande stund c:a 5,000,000 kubm. på detta sätt gå förlorade. Detta spelar naturligtvis en mycket stor roll, och längre ned skall denna fråga närmare beröras.

Den viktigaste angelägenheten, när det gäller att betrygga det fortsatta beståndet och utvecklingen af all den industri, som är beroende af våra skogars alster, måste emellertid vara att höja de svenska skogarnes afkastning. En ökning af densamma med blott 50 % utgör en ökad årlig tillgång af 10 à 17,000,000 kubm. allt efter den afkastning, från hvilken man utgår. Förhoppningarna om en dylik höjning synas äfven ganska berättigade, om man tager i betraktande, att större delen af landets skogbärande marker ej befinner sig i växtligt skick och att landets stora myrmarker i närvarande stund ligga improduktiva.

Hvad först de mer eller mindre skogbärande markerna beträffar, gäller det att taga sig an vården af desamma genom dränering samt genom gallring och trakthuggning allt efter omständigheterna och därigenom söka få skogen ur dess gamla mer eller mindre improduktiva tillstånd upp i ett fullväxtligt skick.

För att få klart för sig, hvad detta betyder, behöfver man blott betänka, att medan tillväxten å gammal utväxt skog blott kan vara den af hr Wallmo antagna, nämligen 0,50 kubm. pr hektar och t. o. m. därunder, denna tillväxt å verkligt skötta skogar kan uppgå till det tiodubbla för att nu ej tala om med afseende på jordmån och läge särskildt gynnade trakter, där afkastningen uppgår till 10 à 15 kubm. pr hektar.

Ett hufvudvillkor för skogsvård är emellertid afsättning för allt det virke, som bör bort ur skogen. Finnes ej sådan afsättning, fördyras skogsvården, så att den ofta blir omöjliggjord.

Nu har det varit så i de största och flesta trakter af Norrland, att egentligen blott det virke kommit till användning, som varit lämpligt till sågtimmer.

Ännu för ett tiotal år sedan sågades knappast timmer med en toppdiameter under 6 à 7 tum. Nu är minimidimensionen nere i 5 tum. Man kan emellertid med säkerhet antaga, att härmed dimensionen nedåt för sågtimmer är uppnådd. Frågan blir då att utfinna någon lämplig användning för allt det virke under denna dimension, som af skogsvårdshänsyn måste ut ur skogarne. Visserligen tillvaratages nu en del sådant småvirke i form af props, juffers, egyptiska sparrar m. m., men det pris, som betalas för dylikt virke, lämnar föga behållning, möjliggör tillvaratagandet

af detsamma blott på vissa lokaler och lämnar, afskeppadt i oförädlad form, mindre tillfälle till arbetsförtjänst.

Under de senare åren har en ny industri, nämligen pappersmasseindustrin, börjat utveckla sig i Norrland, hvilken industri därigenom att den kan på ett mera vinstgifvande sätt tillgodogöra sig en stor del af ofvannämnda oväxtliga virke, kommer att hafva den allra största betydelse för Norrlands skogsvård och förty dess framtid.

Man får hoppas, att de gynnsamma konjunkturer, som nu råda å trämassemarknaden, och den utomordentliga nytta, dessa fabriker göra skogarne, när till råvara för fabrikerna tages endast oväxtlig skog, skall föranleda till att inom det närmaste decenniet ytterligare många sådana fabriker byggas i Norrland, som i fråga om Norrbotten och nordligare delen af Västerbotten ännu saknar dylika anläggningar.

Den storartade uppgift, dessa fabriker hafva att fylla med afseende på Norrlands skogsvård, framgår tydligare, om vi söka att klargöra för oss de kvantiteter oväxtligt granvirke, som finnas ensamt i de bägge nordligaste länen.

Den sammanlagda arealen i dessa bägge län utgör circa $15\frac{1}{2}$ millioner hektar. Om fjälltrakter, inägor och naturliga ängar frånräknas, skulle den återstående arealen utgöras inom Norrbottens län af i rundt tal 5,900,000 hektar och i Västerbottens län af, likaledes i rundt tal, 3,600,000 hektar.

Vid undersökningar, som blifvit verkställda i Västerbottens läns mellersta och södra delar angående förekomsten af oväxtlig gran, har det resultat erhållits, att 6 à 7 kubm. af sådant virke funnos på en hektar, inclusive impedimenter. De dimensioner, som härvid uppskattats, hafva varit från 13 till 21 cm. vid brösthöjd, motsvarande i engelskt mått $10' \times 4''$ — $17' \times 7''$, och har i beräkningen blott intagits sammanhängande oväxtliga granbestånd, hvidan spridd oväxtlig gran icke är intagen. Det virke, som faller ur tullar efter timmeruttagning, är heller icke inberäknadt.

Om man, på grund af att å ena sidan hvarken spridd oväxtlig gran eller tullar medtagits, men att å den andra förekomsten af gran är mindre i norra delen af länet än i den södra, går ut ifrån att ofvannämnda 3,600,000 hektar öfver hufvud taget

innehålla 6 kubm. oväxtlig gran pr hektar, torde man icke hafva räknat för högt.

Förflytta vi oss nu till Norrbottens län, är det ju rätt vanskligt att företaga en uppskattning af den där befintliga smärre oväxtliga granen, men med ledning af undersökningarna i Västerbotten bör man kunna anslå densamma till 5 kubm. pr hektar. Detta antagande synes så mycket mer berättigadt, som granförekomsten inom t. ex. Kalix och Torne älfvars flodområde är stor.

Efter ofvanstående beräkning skulle man för de bägge länen komma till en siffra af i rundt tal 50 millioner kubm. oväxtlig gran. Nu är att märka, att dessa 50 millioner kubm. utgöras af virke, som till större delen är af sådana dimensioner, att det samma icke kan till sågtimmer användas. Det består nämligen som sagdt af dimensioner från 13—21 cm. vid brösthöjd. Vidare måste vi påminna oss, att allt detta virke är mer eller mindre oväxtligt. Man kan därför tryggt säga om denna ofantliga virkeskvantitet, att den för närvarande har ett mycket lågt värde, delvis icke något alls. Men icke nog härmed. Alla de millioner träd, som representera denna virkeskvantitet, stå i själfva verket hindrande för föryngringen. De upptaga platsen för andra individer, de hindra återväxten och bidraga slutligen till markens försumpning.

Om emellertid pappersmasseindustrien skall i stor utsträckning kunna tillgodogöra sig den oväxtliga skog, som finnes i Norrland, och därigenom utöfva en välgörande inverkan på skogsvården, måste många af de norrländska vattendragen bättre upprensas och försättas i ett annat skick för flottning än hvad nu är fallet.

Huru olika förhållandena kunna vara i vattendragen, framgår af att, medan t. ex. efter Ångermanälven en stock kan framflottas för en medelkostnad af 6 öre pr stock, samma kostnad i en del andra vattendrag särskildt i öfre Norrland går till 5- och 10-dubbla beloppet.

Hvilken betydelse flottningskostnaden har, inses lätt, när man betänker, att t. ex. efter Ångermanälven 6,000,000 klampar hvarje år framflottas. Om nu flottningskostnaden i st. f. 6 öre utgjorde 60 öre, skulle detta motsvara en skillnad pr stock af 54 öre, hvilket för 6,000,000 timmer skulle göra dryga 3,000,000 kr.

D. v. s. om Ångermanälven icke blifvit bättre reglerad än en del vattendrag i öfre Norrland, skulle den årliga afkastningen från de skogar, som ligga efter Ångermanälven, efter en beräkning af 6 millioner klampar vara värd 3,000,000 kr. mindre än den nu är, eller med andra ord: dessa skogars kapitalvärde skulle minskas med 60,000,000 kr.

Att de stora flottlederna inom Väster- och Norrbotten stå tillbaka i afseende på upprensning, måste till stor del skrivas på den omständigheten, att skogar tillhöriga enskilda här icke förekomma i samma omfång som längre söderut. Staten äger eller förfogar nämligen öfver mer än hälften af all jord inom dessa län. Under sådana förhållanden synes det vara rimligt och rättvist, att staten här går i spetsen för ett bättre flottbargörande af nyssnämnda vattendrag; detta så mycket hellre, som de härför använda summorna ju omedelbart amorteras genom högre pris för de träd, kronan försäljer. Beträffande en del af de inom länet belägna mindre vattendrag, efter hvilka de enskilda intressena äro öfvervägande, tillkommer initiativet de enskilde och är äfven flerstädes af dessa taget.

Men det gäller icke allenast att upprensa flottlederna, utan man måste ordna fördelningen af flottningskostnaden på ett mera tillfredsställande sätt än hvad nu i allmänhet är fallet. I många af de stora norrländska vattendragen gäller ännu, att flottningskostnaden fördelas pr stycke. En stor stock drager alltså samma kostnad som en liten. Detta omöjliggör ofta uttagandet af smärre timmer och i ännu högre grad tillvaratagandet af pappersved.

I en del vattendrag är dock en nedsättning gjord för kortare längder, i hvilka pappved gemenligen kapas, och i 4 à 5 vattendrag i Norrland är s. k. kubikberäkning införd, d. v. s. kubikmassan lägges till grund för flottningskostnadens fördelning. Denna senare beräkningsgrund är naturligtvis gynnande för tillgodogörandet af det smärre virke, som bör bort ur skogen.

Det är alltså af största vikt, att flottningskostnadernas fördelning ändras därhän, att den ej motverkar en ordnad skogsvård utan befrämjar densamma.

För ett billigt uttagande af de smärre skogsprodukterna, vare sig nu dessa bestå af pappved, kolved eller propsännen, fordras

äfven, att huggningen af detsamma verkställes i största möjliga utsträckning under sommaren.

Bygges nu ett tillräckligt antal fabriker och ordnas flottnings- och afverkningsförhållandena på ett lämplig sätt, så torde större delen af de 50 millioner kubm. oväxtlig gran, som finnas endast i Norr- och Västerbotten, kunna komma till användning. Om dessa beräknas till ett värde på rot af kr. 1: 50 pr kubm., gifva de dock dessa läns skogar ett ökad värde af 75 millioner kr. för att nu ej tala om den vinst, som uppstår å fabrikerna, det arbete, som lämnas befolkningen, och framför allt de ofantliga fördelar, som nedhuggandet och bortförandet ur skogarna af allt oväxtligt och skadadt virke medför för skogsvården.

Våra skogar innehålla emellertid utom oväxtlig smärre gran äfven, ehuru i mindre skala, en hel del furuvirke af smärre oväxtlig beskaffenhet, bestående af sådana träd, som antingen böra borttagas för ljushuggning eller på den grund att de äro skadade. Slutligen finna vi i de norrländska skogarne en ofantlig mängd torrvirke dels ännu stående, dels liggande. Allt detta virke torde lämpligast användas till kolningsändamål.

Det outvecklade stadium, på hvilket kolningsindustrien länge befunnit sig, har hittills hindrat en sådan utveckling, men den åsikten börjar allmänt göra sig gällande, att, äfven om en idealisk kolugn ännu icke konstruerats, en del af de typer, som nu användas, äro så pass fördelaktiga, att anläggningar häraf med fördel kunna göras.

Jag har hittills berört vården af den skog, som redan finnes, och några af hufvudvillkoren för att en sådan vård må kunna allmänligen införas.

Men skola Norrlands resurser för frambringande af skog begagnas, måste icke blott de nu befintliga skogarne vårdas, utan äfven nya skogsmarker skapas, där så ske kan. Och tillfälle här till gifves i stor skala genom torrläggning af Norrlands stora myrar. Dessa torde endast i Norr- och Västerbotten omfatta 2 å 3 millioner hektar.

Denna fråga om dikning och torrläggning är så mycket viktigare, som det är konstateradt, att åtminstone de förmultnade myrarne, och oändligt många äro de, torrlagda lämna en ypperlig skog på så kort tid som 50 år.

På en profyta i Västernorrlands kustland, tagen på en myr, som, uppodlad för 50 år tillbaka, på grund af frostländighet fått öfvergå till skogsmark, antecknades en kubikmassa af 236 kubm. med en årsafkastning af c:a 15 kubm. pr hektar. Detta resultat visar i själfva verket, att vissa myrmarker kunna mer än täfla med fast mark i afseende på produktionsförmåga, och låter oss ana, att de värden, som nu åsättas olika klasser af mark, komma att undergå väsentliga förändringar samt att de kostnader, som nu nedläggas å myrdikningar, visserligen icke äro ett dött kapital.

Onekligen hafva också en del enskilda skogsägare börjat visa frågan om myrars utdikning ett större intresse, och på några håll pågå storartade utdikningsföretag. Men i stort sedt har denna fråga icke tillvunnit sig det intresse, den förtjänar ur såväl skogskulturell som allmän kulturell synpunkt. Särskildt torde det kunna sägas, att staten i den vägen uträttat mycket litet i förhållande till de ägovidder, den besitter. Under en fackkunnig chef för Domänstyrelsen torde utsikterna för en bättring härutinnan vara stora.

Såsom ofvan är nämndt, hyser jag för min del den uppfattningen, att den nuvarande tillväxten i de norrländska skogarne något så när motsvarar förbrukningen i kubik räknadt. Emellertid torde det å en annan sida vara en sanning, att en tillfällig öfverafverkning äger rum med afseende på timmerförrådet. Brist på timmer kommer sannolikt att uppstå trots en af förhållandena framkallad ökad timmerafverkning inom lappmarkerna, och innan denna brist hinner utjämnas genom ökad tillväxt, kommer exporten af trävaror att under öfvergångstiden minskas.

För att ej rubbningar i Sveriges ekonomiska lif må uppstå genom en sådan minskning i landets största exportartikel, är det nödvändigt, att, när denna minskning måste ske, de andra storindustrier — trämasse- och kolindustrierna — som kunna baseras på de norrländska skogarnes ej tillvaratagna eller ej för annat ändamål användbara skogsresurser, stå fullt redo att fylla den minskning i exporten, som utan dessa industrier skulle uppstå.

Detta är så mycket mera önskvärdt, som uttagandet ur skogarne af det råmaterial, dessa senare industrier påfordra, icke kan annat än genom det gagn, det åstadkommer för skogarne, påskynda den tidpunkt, då vi åter kunna af sågade varor expor-

tera den gamla kvantiteten, ja säkert äfven ansenligt öka densamma.

Då först skola Norrlands skogar lämna det rätta ekonomiska utbytet till gagn för hela vårt land.

Men för att nå detta mål måste staten gå i spetsen. Med dess ofantliga egendomar följa stora förpliktelser, anslag erfordras för ett stort antal nya revirförvaltare, ett par millioner om året krävas till torrläggning af vattendränkta marker, och minst en million om året bör under en tioårsperiod anslås för upprepande af de Norrländska flottlederna. Uppgiften är stor men tacksam, ty statens skogar skulle rätt förvaltade afkasta mångdubbelt. Svårigheten är att finna den man, som har blick och auktoritet att föra fram detta program.